

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 342 (043.2)

SCRIPNIC VEACESLAV

**PROBLEMELE REALIZĂRII DREPTULUI PERSOANEI LA
ADMINISTRARE ÎNTR-UN STAT DE DREPT
(studiu juridico-comparativ)**

**Specialitatea: 12.00.02 – Drept public (constituțional); organizarea și
funcționarea instituțiilor de drept**

**AUTOREFERAT
al tezei de doctor în drept**

Chișinău, 2012

Teza a fost elaborată în cadrul Secției Drept Național a Institutului de Istorie Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei.

Conducător științific:

BALMUȘ Victor, doctor în drept, conferențiar cercetător

Referenți oficiali:

1. POPA Victor – doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova
2. BELECCIU Ștefan – doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al RM

Componenta Consiliului științific specializat:

1. GUCEAC Ion – președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. CÂRNAȚ Teodor – secretar științific, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
3. COSTACHI Gheorghe – membru, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. ȚURCAN Serghei – membru, doctor în drept, conferențiar universitar
5. GUȘTIUC Andrei – membru, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc pe data de „06” iulie 2012, ora 15.00 în ședința Consiliului științific specializat D 30.12.00.02-16 din cadrul Universității de Stat din Moldova, str. Ghenadie Iablocikin, 2/1, blocul VII, sala 103, Chișinău, MD-2069, Republica Moldova.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina Web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (<http://www.cnaa.md/>).

Autoreferatul a fost expediat la „31” mai 2012

Secretar științific al Consiliului științific specializat

CÂRNAȚ Teodor
doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar

Conducător științific

BALMUȘ Victor
doctor în drept,
conferențiar cercetător

Autor

SCRIPNIC Veaceslav

© ScripnicVeaceslav, 2012

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. În contextul tranziției și al procesului de integrare în Uniunea Europeană, analizele, discuțiile publice și implementarea politicilor pe acest subiect sunt probleme cotidiene. Au loc multe transformări și la toate nivelurile: politic, economic, instituțional și în viața de zi cu zi. Începând cu schimbările politice, rolul implicării cetățenești a crescut mult în ultimii ani și aceasta impune o schimbare de mentalitate și o modificare a comportamentului civic și politic. Totuși, cei mai mulți cetățeni nu au fost și nu sunt pregătiți să răspundă noilor cerințe ale societății democratice și ale dezvoltării societății civile iar democratizarea s-a confruntat cu cetățeni pasivi care nu cunoșteau tiparele implicării în reconstrucția societății lor.

Importanța subiectului abordat izvorăște și din faptul că în știința dreptului constituțional occidental, încă în secolul trecut, au fost propuse și dezvoltate șapte criterii de evaluare a unui bun sistem de guvernare: legitimitatea guvernării; garantarea libertății de asociere; crearea unui sistem de drept bazat pe egalitate și nediscriminare; funcționarea transparentă a unui aparat birocratic responsabil; libertatea presei și accesul liber la informații; participarea cetățenească; colaborarea între guvernanți și organizațiile societății civile.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Cercetarea științifică a drepturilor și libertăților omului și în special a dreptului la administrare este o preocupare constantă a oricărei entități statale ce își adjudecă calificativul de stat de drept. Spre exemplu, în ce privește spațiul românesc, s-a constatat că studiile cu privire la realizarea dreptului la administrare în România sunt destul de rare. Comșa M. analizează diferitele forme ale participării protestatare (semnarea unor petiții, participarea la demonstrații și greve) pe baza unor date de anchetă la nivel național și local.

Sandu D. analizează efectele apartenenței la asociații asupra atitudinilor și comportamentului politic. Iar Mondak J. studiază relația dintre implicarea civică și participarea politică a cetățenilor unui oraș românesc cu diversitate etnică.

În ce privește Republica Moldova, studiile despre participarea cetățenească la actul de administrare și rolul ei în responsabilizarea instituțiilor și oficialilor aleși sunt destul de puține și sunt, în general, asociate unor proiecte în domeniu implementate de diverse organizații neguvernamentale.

Astfel, unele aspecte ce țin de transparență decizională și participare cetățenească la actul de administrare din Republica Moldova sunt abordate într-un șir de lucrări precum:

Costachi Gh. a investigat o serie de probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova, inclusiv importanța alegerilor în statul de drept, forme ale democrației și eficiența mecanismului de guvernare; Creangă I. – locul administrației publice locale în statul de drept,

Guțuleac V., Balmuș V. – probleme ale administrării de stat; Orlov M. – rolul și locul administrației publice în sistemul autorităților publice; Popa V. – probleme de drept public și de drept parlamentar, reforma administrației publice; Smochină A. - instituția reprezentativă în Republica Moldova: schimbare, dezvoltare și modernizare; Bantuș A. - autoritățile publice reprezentative locale – parte integrantă din regimul democrației constituționale; Guceac I. și Cârnaț T. – diverse aspecte ce țin de știința dreptului constituțional și în special drepturile omului etc.

Analiza problematicii democrației reprezentative și a celei participative ne-a permis să constatăm că în doctrină, la etapa actuală, nu există o monografie, un studiu aprofundat, în care ar fi analizată realizarea dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept.

Cu referire la democrația participativă, o problemă științifică importantă ține de necesitatea realizării unei reforme electorale fundamentale prin luarea în calcul a experienței Uniunii Europene de reglementare a și de exercitare a dreptului de vot și a supunerii unor dezbateri și eventual introducerii în spațiul juridic autohton a unor elemente al votului obligatoriu.

La acest capitol se constată o imperfecțiune a cadrului normativ și o situație nedezvoltată a unor instituții ce constituie per ansamblu democrația participativă. Este vorba, în principal de următoarele: asigurarea unei transparențe decizionale reale în activitatea autorităților administrației publice; facilitatea și eliminarea barajelor în calea accesului la informațiile de interes public; încurajarea și instituționalizarea participării societății civile la procesul de luare a deciziilor etc.

Din aceste motive am realizat acest studiu, pe care l-am consacrat evidențierii tuturor aspectelor ce țin de realizarea dreptului persoanei la administrare și democrația participativă. În același timp, cercetarea în cadrul prezentei teze de doctorat este axată pe realizarea dreptului la administrare într-un stat de drept doar pentru o categorie de persoane - cetățenii Republicii Moldova.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei rezidă în cercetarea complexă comparativă a problemelor realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept, iar cele mai

importante obiective sunt: a analiza cercetările științifice actuale ce vizează realizarea dreptului

persoanei la administrare într-un stat de drept; a supune unui studiu complet aspectul normativ al

problemei realizării dreptului persoanei la administrare și evidențierea lacunelor în acest

domeniu în legislația autohtonă; a prezenta stadiul actual al democrației reprezentative în

Republica Moldova, fiind analizate probleme privind asigurarea dreptului de vot și de a fi ales; a

examina mecanismul de exercitare a dreptului de vot în cadrul Uniunii Europene; a evidenția reglementările juridice privind votul obligatoriu în unele state; a analiza cauzelor absenteismului

electoral și a supune unei analize comparative problema realizării democrației participative în

cadrul unor state din Uniunea Europeană și SUA; a cerceta conceptul și accepțiunea

fenomenului participării cetățenești la actul de administrare și importanța sa pentru edificarea

unei democrații funcționale și participative; a examina stadiul actual al stării transparenței

decizionale în Republica Moldova; a examina cadrul juridic de aplicare a legislației în domeniul

accesului la informațiile de interes public și al participării cetățenești la procesul decizional; a

evidenția rolul societății civile și modalitățile de participare a ei la procesul de luare a deciziilor.

Metodologia cercetării științifice. În vederea cercetării mai profunde și detaliate a problemei, am folosit o serie de metode specifice de cercetare cum ar fi: metoda logico-formală de analiză; metoda juridică comparativă; metoda istorică.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea științifică a tezei constă în faptul că ea este axată pe studiul teoretico-practic al problemelor realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept, fiind printre primele lucrări de acest gen. În ce privește Republica Moldova, studiile despre participarea cetățenească la actul de administrare și rolul ei în responsabilizarea instituțiilor și oficialilor aleși sunt destul de puține și sunt, în general, asociate unor proiecte în domeniu implementate de diverse organizații neguvernamentale.

Elemente de noutate pot fi regăsite și în conținutul concluziilor și recomandărilor formulate de autor și care pot aduce îmbunătățiri cadrului normativ actual în materia asigurării dreptului persoanei la administrare, pot, în ultimă instanță să contribuie la compatibilizarea legislației Republicii Moldova cu bunele practici și actele normative ale Uniunii Europene în materie.

Problema științifică importantă soluționată în cadrul prezentei lucrări constă în relevarea dimensiunii complexe a realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept printr-o abordare sistemică și multiaspectuală.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele științifice obținute în cadrul prezentei lucrări pot servi ca suport științifico-practic pentru organizațiile nonguvernamentale și decidenții sociali din administrația publică centrală și locală de orice nivel, în procesul de instruire juridică profesională și formare profesională continuă, la popularizarea

cunoștințelor juridice, în procesul de cercetare științifică etc.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere. În procesul de cercetare au fost formulate următoarele rezultate:

- 1) evaluarea stadiului actual al realizării dreptului persoanei la administrare, inclusiv democrației reprezentative în Republica Moldova, dreptului de vot și de a fi ales;
- 2) evidențierea reglementărilor juridice privind votul obligatoriu în unele state, analiza cauzelor absenteismului electoral și problemei realizării democrației participative în cadrul unor state din Uniunea Europeană și SUA;
- 3) evaluarea stadiului actual al stării transparenței decizionale în Republica Moldova, constatându-se necesitatea unor reforme continue și de substanță în acest domeniu important;
- 4) elucidarea nivelului de realizare de către administrația publică a Republicii Moldova a prevederilor legale în domeniul participării cetățenești prin evidențierea neajunsurilor și impedimentelor ce ar putea crea obstacole într-o participare cetățenească eficientă;
- 5) propunerile de modificare/completare a legislației autohtone, aducerii ei în concordanță cu legislația și bunele practici ale Uniunii Europene în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Implementarea recomandărilor privind modificarea cadrului legislativ în domeniul legislației ce ține de realizarea dreptului persoanei la administrare, ar aduce îmbunătățiri reale protecției drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor, ar impulsiona participarea cetățenească și diminua absenteismul electoral, ar institui o democrație participativă veritabilă.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată la Secția Drept Național a Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, a fost supusă dezbaterilor și aprobată pentru a fi susținută în ședința Secției Drept național și ședința seminarului științific de profil. Concluziile și recomandările formulate în teză au fost prezentate în cadrul forurilor științifice internaționale: Dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova la etapa actuală. Chișinău, 2004; Проблемы развития рыночной экономики в правовом государстве. Бэлць, 2004; Probleme actuale ale științelor socio-umane în condițiile integrării europene. Chișinău, 2006; Teoria și practica administrării publice. Chișinău, 2011; Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept. Chișinău, 2011.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei au fost publicate 12 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei. Teza este structurată: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 278 de titluri, anexe, 136 pagini text de bază.

Cuvintele-cheie: dreptul la administrare, drept de vot, dreptul de a fi ales, vot obligatoriu, absenteism electoral, participare cetățenească, transparență decizională, democrație participativă, administrație publică, funcție publică.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1 – „Analiza situației în domeniul realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept” – este structurat în 3 subcapitole, care conțin o analiză profundă a surselor științifice la tema tezei: monografii, manuale, articole, surse electronice etc. În rezultatul studierii surselor bibliografice de specialitate se efectuează analiza comparativă a situației existente în domeniu cu formularea problemelor spre cercetare și direcțiile de soluționare.

Capitolul 2 – „Realizarea dreptului la administrare prin asigurarea dreptului de vot și a dreptului de a fi ales” – este structurat în 4 subcapitole în care sunt analizate probleme ce vizează următoarele subiecte: asigurarea dreptului de vot și a dreptului de a fi ales în Republica Moldova; tendințe juridice moderne de reglementare și de exercitare a dreptului de vot în cadrul Uniunii Europene (un studiu comparat al situației în unele state); natura juridică a votului obligatoriu și absenteismul electoral.

Printre drepturile fundamentale ale cetățeanului, drepturile electivice joacă unul din cele mai importante roluri în asigurarea funcționării democratice a unei societăți.

În democrațiile reprezentative votul este singura formă prin care larga majoritate a cetățenilor participă la guvernare.

În teoria dreptului constituțional dreptul de vot poate fi definit ca „dreptul recunoscut în condițiile legii cetățenilor unui stat de a-și exprima în mod liber, direct sau indirect opțiunea electorală pentru un anumit partid politic sau candidat propus de o grupare politică sau pentru un candidat independent” [101, p. 296; 218, p. 51].

Alegerile democratice în statul de drept reprezintă democrația reprezentativă în acțiune.

În teoria și practica constituțională regimul reprezentativ este definit ca “exercitarea puterii de către reprezentanții aleși prin sufragiu universal, împuterniciți să decidă în numele națiunii” [226, p. 90]; “un sistem politic în care guvernării sunt aleși de către cetățeni și sunt considerați ca reprezentanți ai acestora” [61, p. 92].

Sistemul reprezentativ și-a găsit oglindirea și în doctrina autohtonă. Astfel, V. Popa susține că acesta este „o formă de exercitare indirectă a suveranității naționale de către popor prin intermediul reprezentanților săi aleși sau ansamblu de autorități publice, desemnate de către popor, pentru a exercita suveranitatea (puterea politică) în numele lor” [158, p. 146]. A. Bantuș subliniază în acest sens: „În sistemele democratice contemporane predominantă este forma reprezentativă a democrației, în care cetățenii își aleg un reprezentant care are menirea de a promova interesele acestora, de a exercita puterea în beneficiul lor, și de a gestiona nevoile acestora, asigurând un echilibru public între interesele concurenților ale comunității” [9, p. 103].

„Participarea cetățenilor la treburile publice nu este un lux, ci singura cale legitimă de a administra resursele unei comunități. Cetățenii investesc în reprezentanții lor aleși speranțele și

aspirațiile lor legate de bunăstarea și prosperitatea comună, aceștia din urmă având obligația de a decide împreună cu alegătorii lor drumul pe care îl vor urma” [9, p. 103].

În problema analizată ne expunem părerea că autoritățile publice locale fac parte din sistemul reprezentativ al țării în virtutea faptului că ele sunt alese (reprezentative, eligibile, electorale) și reprezintă puterea locală.

Conform principiilor statuate de Codul electoral al Republicii Moldova, cetățeanul Republicii Moldova participă la alegeri prin vot universal. Votul universal prevede că cetățenii Republicii Moldova pot alege și pot fi aleși fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.

În legătură cu exercitarea dreptului de a alege în țara noastră tot mai acut apare problema absenteismului cetățenilor la alegeri. Progresul absenteismului tinde să dezvolte contestarea forțelor instituționale, care reprezintă pilonii sistemului reprezentativ, absenteismul fiind considerat de cele mai dese ori drept cea mai eficientă formă de protest [138, p. 671].

În prezent în Marea Britanie au dreptul de vot toți cetățenii care au domiciliul în circumscripția electorală respectivă la data înscrierii lor în listele electorale. Dreptul de vot nu este recunoscut persoanelor deținute și alienaților mintali. În Marea Britanie listele electorale sunt stabilite potrivit unui chestionar adresat fiecărei familii și puse la punct în fiecare an în luna octombrie. Înscrierea în listele electorale are loc automat, potrivit, chestionarelor. Nu există restricții pentru a fi ales în Camera comunelor. Cu toate acestea, nu pot fi aleși funcționarii publici, membrii forțelor armate, judecătorii, ecleziaștii romano-catolici și anglicanii, membrii poliției și titularii unor alte funcții oficiale. Pentru motive diferite, nu pot fi aleși faliții care nu au fost încă reabilitați. Numărul circumscripțiilor electorale este stabilit de către Parlament, iar limitele lor sunt trasate în raport de numărul locuitorilor, fiind revizuite la un interval de 10 sau 15 ani [136, p. 66].

Votul prin procură pentru anumite alegeri. Conform anexei 4 a Legii electorale, serviciile electorale acordă autorizarea votării prin procură unui alegător, dacă circumstanțele sunt de așa natură, încât îl împiedică a vota în persoană în ziua scrutinului (când persoana este bolnavă sau în vacanță). Legea interzice mandatarului de a reprezenta mai mult de doi alegători.

În Belgia votul este obligatoriu și exercitarea datoriei electorale este personală. Din acest motiv, articolul 130 din Codul electoral prevede restituirea de către stat a cheltuielilor de deplasare pentru alegătorii care nu mai sunt rezidenți în localitatea în care sunt înscriși. Este permis votul prin procură și votul prin corespondență.

În Germania Legea referitoare la alegerile pentru Bundestag este singura lege electorală federală, celelalte alegeri fiind în componența landurilor. Această lege federală permite

alegătorilor care nu pot să se prezinte la vot în persoană să votez prin corespondență sau să voteze într-o altă secție de votare, decât cea la care sunt înscrși.

Faptul că votul universal este un element de bază al democrației nu mai este contestat de nimeni; în schimb, există o dispută între cei care susțin obligativitatea votului pentru cetățenii unui stat (ca și îndatorire cetățenească, pe lângă celelalte îndatoriri fundamentale) și cei care consideră acest drept fundamental ca o acțiune facultativă, dependentă de conștiința civică și de dorințele populației.

Votul obligatoriu poate fi definit ca obligația legală a cetățenilor de a se prezenta la urne sau de a vota. Absența de la vot trebuie justificată, de cele mai multe ori, iar absența nejustificată poate atrage sancțiuni ca amenzi sau decăderea din unele drepturi cetățenești. Această măsură a fost introdusă pentru prima oară în Belgia în 1892 și se aplică astăzi în 19 țări ale lumii.

Sub sintagma vot obligatoriu sunt descrise o serie de practici instituționale care urmăresc să impună un cost pentru neparticiparea la vot a cetățenilor. Totuși, votul obligatoriu este din anumite puncte de vedere o expresie căreia îi lipsește acuratețea.

Conform literaturii de specialitate, există trei modalități diferite de a transforma participarea la vot într-un act cvasi-obligatoriu: constituționalizarea (obligatoriu este prevăzut în Constituție), impunerea de sancțiuni formale și impunerea de sancțiuni informale (în general se prevede ca votantul să ofere o motivație (scrisă în general) cu privire la motivele care l-au împiedicat să voteze, aceasta fiind condiția minimă pentru evitarea sancțiunilor suplimentare).

Conform unuia dintre cei mai respectați teoreticieni ai democrației, Arendt Lijphart, votul obligatoriu poate fi considerat drept o extindere naturală a sufragiului universal, aceasta fiind în primul rând o problemă morală și doar în secundar una politică. În schimb, persoanele care se declară împotriva oricărei forme de constrângere cu privire la actul de vot, argumentează că în ciuda importanței prezenței la vot, principiul libertății personale este mult mai important. Dreptul de a fi reprezentat nu implică obligația de a-ți alege reprezentanții prin vot. De altfel, ca și în cazul tipului de sistem electoral, este clar admisibilitatea sau nu a votului obligatoriu depinde de ce principii fundamentale sunt considerate cele mai importante, în special raportul dintre libertățile și obligațiile cetățenești.

Scăderea prezenței la urne este corelată, conform mai multor autori, cu un alt trend îngrijorător care afectează calitatea democrației, scăderea procentului din populație care este membră a unei formațiuni politice. Acest trend, combinat cu o atitudine din ce în ce mai critică față de politicieni și instituțiile politice, precum și lipsa de încredere a modalității de conducere a afacerilor publice prin intermediul partidelor conduce la delegitimarea instituțiilor care reprezintă pilonii democrațiilor moderne.

În Republica Moldova, de la primele alegeri libere din 1990 și până în 2011, a devenit tot mai ușor de prognozat absenteismul în rândul electoratului, care nu mai este la fel de motivat sau de interesat de viață politică. Cetățenii cu drept de vot nu își mai folosesc dreptul politic fundamental pe care este clădită orice democrație, ci preferă să considere ca un drept fundamental „libertatea de alege ne reprezentarea la urne”. În 1990, libertatea de abia câștigată și dorința unui nou început i-au făcut pe cetățeni să meargă la alegerile prezidențiale la vot într-un număr care nu avea să mai fie egalat niciodată.

Principiile participării la alegeri sunt stabilite de fiecare stat în parte prin legi și proceduri electorale. Conform art. 2 al Codului electoral al Republicii Moldova, cetățeanul Republicii Moldova participă la alegeri prin vot universal, egal, direct, secret, și liber exprimat. Participarea la alegeri este liberă (benevolă). Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului cu scopul de a-l sili să participe sau să nu participe la alegeri, precum și asupra exprimării de către acesta a liberei sale voințe.

Remarcăm aici partea a doua a esenței: este important ca votul să fie exprimat liber, fără nici o constrângere sau presiune, deci să fie manifestarea nevicată a voinței personale și a conștiinței politice și civice a alegătorului. Cât privește prima parte a chestiunii: e bine ca dreptul de vot să fie benevol sau obligatoriu, aici sunt exprimate poziții „pro” și „contra”.

Experiența electorală din ultima vreme în Republica Moldova, în special, eșuarea referendumului național, au adus argumente în favoarea introducerii unui vot obligatoriu. De altfel, și țările din Occident, când s-au lovit de problema absenteismului la alegeri, au introdus obligativitatea votului, deși se consideră că prezentarea în fața urnelor și votarea constituie o îndatorire cetățenească și o dovadă de responsabilitate politică din partea alegătorilor. Astfel de țări sunt: Austria, Australia, Belgia, Elveția, Liechtenstein, Luxemburg și Grecia.

În concluzie, ținem să menționăm următoarele: participarea cetățenilor din Republica Moldova la alegeri este precară, deoarece optimismul lor din anii '90 s-a transformat actualmente în pesimism. Comportamentul individului în timpul campaniei electorale se caracterizează prin lipsă de activism, indiferență față de scrutin, aceasta referindu-se, mai ales, la tineri.

Am observat că cea mai mare parte din legi deschid larg posibilitatea votării prin procură, corespondență, vot anticipat sau la domiciliu. Toate legile electorale studiate prevăd că nerespectarea obligației de a se prezenta la vot este sancționată cu amendă. Această amendă nu este pentru toate țările simbolică: 3 franci elvețieni în Cantonul Schaffhouse, 20 de franci elvețieni în Cantonul Schaffhouse, 10 și 250 EURO pentru o primă absentare în Luxemburg și între 400-700 EURO în funcție de natura alegerilor în Landul Vorarlberg. În cele mai multe țări, amenda crește gradual, în funcție de numărul de absențe la vot. În Belgia amenda este cuprinsă între 25-50 EURO pentru o primă absentare și între 50 și 125 EURO în caz de recidivă. De

asemenea, în Luxemburg, pentru o primă absentare alegătorul este sancționat cu o amendă de la 100 la 250 EURO, iar în caz de recidivă, amenda este cuprinsă între 500 și 1000 EURO.

În calitate de argumente în favoarea introducerii obligativității votului pot servi:

- a) creșterea numărului de votanți este un efect inerent al îndatoririi cetățeanului de a se prezenta la vot, având ca rezultat o legitimitate crescută a conducerii politice;
- b) creșterea conștiinței civice a populației (votul fiind considerat o datorie cetățenească);
- c) determinarea indivizilor să se preocupe mai mult de problemele societății, să reflecteze asupra lor, și să iasă din izolare și indiferență;

În calitate de argumente împotriva introducerii obligativității votului vom deduce:

a) dreptul de vot al fiecărei persoane reprezintă unul din drepturile sale politice fundamentale, pe care fiecare înțelege să și-l exercite sau nu, întocmai oricăror drepturi și libertăți recunoscute în cadrul unui stat de drept. Votul cetățeanului este văzut, din punct de vedere constituțional, ca un „drept” și nu o „obligație”, astfel că nu ar trebui impus cu forța; nu trebuie omis faptul că se pot încălca alte drepturi ca efect colateral al votului obligatoriu (de exemplu pentru membrii anumitor comunități religioase ale căror convingeri le interzic participarea politică);

b) creșterea numărului de voturi anulate sau voturi aleatoare; cetățeanul, chiar constrâns de forța coercitivă a statului, poate să își manifeste dezacordul față de obligativitatea votului, prin depunerea în urnă a unor voturi lipsite de efect, nule din start;

În ce ne privește, considerăm că la etapa actuală de dezvoltare a Republicii Moldova este necesară introducerea unor elemente de obligativitate a votului. Doar că acest lucru urmează să fie realizat cu atenție și efectuându-se în cadrul unei reforme mai ample a sistemului electoral din Republica Moldova. În mod special, condiționăm instituirea obligativității votului cu introducerea în buletinele de vot a mențiunii „votez împotriva tuturor candidaților”.

Capitolul 3 – „Dimensiunea contemporană a participării cetățenești la actul de administrare” - este structurat în 4 subcapitole în care sunt analizate probleme ce vizează următoarele subiecte: sunt abordate diverse definiții și accepțiuni ale fenomenului participării cetățenești la actul de administrare; transparența decizională și democrația participativă în Republica Moldova; democrația participativă în statele Uniunii Europene și SUA.

În general, în literatura de specialitate se consideră că participarea civico-politică se referă la formele de implicare a cetățenilor în activități / acțiuni cu scopul de a (1) alege oamenii politici în funcții prin (2) exprimarea (publică sau nu) a opțiunilor, dorințelor relativ la anumite conținuturi civico-politice în vederea (3) influențării acțiunilor, deciziilor oamenilor politici / instituțiilor politice. Altfel spus, participarea politică se referă la acele activități ale cetățenilor care au ca obiectiv, mai mult sau mai puțin direct, să influențeze selecția personalului din

guvernământ și / sau acțiunile acestora. Definițiile prezentate înțeleg, la un nivel implicit, nespecificat, participarea politică ca un proces voluntar prin care indivizii se angajează în activități orientate spre influențarea activităților și deciziilor politice / agenților politici.

Participarea activă a cetățenilor în viața comunității a fost identificată drept unul dintre ingredientele succesului unor societăți armonios dezvoltate, prin urmare ideile au fost exportate în națiunile în curs de dezvoltare, promovarea participării devenind o linie directoare pentru instituții precum Banca Mondială sau OECD (Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică).

În ceea ce privește participarea publică, (OECD) a propus trei nivele de ierarhizare, în funcție de tipul de interacțiune dintre autoritatea publică și cetățean: informarea; consultarea și participarea activă.

Tipurile de participare politică sunt clasificate în funcție de criterii diverse cum ar fi: gradul de convenționalitate (convenționale versus neconvenționale), gradul de violență fizică asociat (violente versus non-violente), legalitate (legale versus ilegale), frecvență (ridicăată versus scăzută), eficiență (ridicăată versus scăzută), costuri (ridicate versus scăzute), numărul participanților (individuale versus colective), tipul interesului (personal versus colectiv). Adesea, tipologiile formelor de participare politică uzează de criteriile convenționalitate și violență, tipurile de participare politică rezultate fiind următoarele: vot, activitate în campanie (voluntariat, convingerea altora să voteze, întâlniri electorale, donații), calitatea de membru al unui partid, activitate în comunitate și contactarea unor oficiali (convenționale non-violente), petiții, demonstrații legale, boicoturi, greva foamei, lanțuri umane (neconvenționale non-violente), demonstrații ilegale, distrugerii, violență, sabotaj, răpiri de persoane, război de gherilă, asasinat (neconvenționale violente).

Experiența internațională indică faptul că în cazul funcționării eficiente și efective a autorităților locale, prin implicarea activă și directă a cetățenilor șansele de dezvoltare a localităților devin mai mari, dar acest lucru are și un efect pozitiv asupra scăderii nivelului de corupție la nivelul oficialilor și funcționarilor locali.

În literatura de specialitate a fost dezvoltată o metodă de evaluare a participării cetățenești, introdusă inițial de Sherry Arnstein, care, între timp, a devenit un etalon în clasificarea relațiilor dintre autoritățile publice locale și cetățeni.

Într-un final, analizând diverse abordări ale fenomenului participării cetățenești și implicit a realizării dreptului persoanei la administrare, conchidem că participarea cetățenească reprezintă combinația acestor elemente - informație, comunicare și implicare în relația care se stabilește între administrație și cetățeni, iar activitățile administrației sunt dezvoltate și susținute în așa fel încât să corespundă cât mai mult posibil nevoilor și dorințelor cetățenilor. Aceste elemente sunt

prezentate pe scurt în următoarea definiție pe care o formulăm: participarea cetățenească este procesul prin care preocupările, nevoile și valorile cetățenilor sunt încorporate în procesul decizional al administrației publice locale. Există două direcții de comunicare (între cetățeni și administrație), cu scopul general de îmbunătățire a deciziilor (administrației publice centrale și locale) susținute de către cetățeni.

Transparența decizională este un mecanism esențial pentru orice societate democratică care asigură participarea efectivă a cetățenilor și organizațiilor legal recunoscute la viața publică și completează procesul formal de alegere sau desemnare a reprezentanților în instituțiile și autoritățile publice.

Principiile fundamentale ale participării publice din Republica Moldova sunt prevăzute de Constituția Republicii Moldova din 29.04.1994, precum și de alte legi și acte normative.

Astfel în art. 39 al Constituției Republicii Moldova este asigurat dreptul la administrare: „(1) Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor. (2) Oricărui cetățean i se asigură, potrivit legii, accesul la o funcție publică. Prin urmare, dreptul la administrare face parte din categoria drepturilor politice și prevede dreptul cetățeanului de a participa la conducerea societății, de a desemna pe guvernanți și de a influența politica publică prin exercitarea dreptului de vot.

Actul normativ fundamental ce reglementează relațiile ce apar în procesul de realizare a democrației participative este Legea privind transparența în procesul decizional (în continuare Legea 239/2008). Proiectul acestei legi fost elaborat de Centrul „Acces-info” pe parcursul anilor 2005 – 2006, în cadrul unui program finanțat de Ambasada S.U.A. în Moldova, la care și-au adus contribuția experți de la alte organizații nonguvernamentale, de la Consiliul European, din țări precum România, Bulgaria, Estonia și Lituania.

Legea 239/2008 definește transparența drept oferirea, în vederea informării în mod deschis și explicit, de către autoritățile publice care cad sub incidența prezentei legi a tuturor informațiilor privind activitatea lor și consultarea cetățenilor, asociațiilor constituite în corespundere cu legea, altor părți interesate în procesul de elaborare și de adoptare a deciziilor.

Ulterior, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr.96 din 16 februarie 2010 „Cu privire la acțiunile de implementare a Legii nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional”.

De asemenea, cadrul legislativ în vigoare în materia participării cetățenești la actul de administrare a fost îmbunătățit prin adoptarea Legii nr.72 din 4 mai 2010 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

Pentru dezvoltarea parteneriatului strategic între autoritățile publice, societatea civilă și sectorul privat; facilitarea participării părților interesate în procesul de luare a deciziilor, la 19 ianuarie 2010 a fost creat organul consultativ Consiliul Național pentru Participare.

Deși normele privind consultarea și participarea publică nu fac parte din acquis-ul comunitar, la nivelul Uniunii Europene există o preocupare pentru creșterea calității interacțiunii dintre instituțiile publice și cetățeni.

Unul dintre rezultatele acestei preocupări este Cartea albă a Bunei Guvernări, care enumeră cinci principii de bază, care nu pot fi aplicate de instituțiile publice separat, ci doar împreună: Deschidere; Participare; Răspundere; Eficiență; Coerență.

În țările Uniunii Europene, accesul la libera informație și legile transparenței decizionale sunt fie prevăzute în Constituțiile țărilor respective, fie sunt legi separate, fie sunt incluse în codul juridic. Unele țări au aceste legi la nivel central, însă pot avea la nivel local. Uniunea Europeană are legislație separată referitoare la documentele și deciziile Comunității.

În concluzie, ținem să menționăm următoarele:

Prezentarea succintă a legislației ce reglementează participarea societății civile la luarea deciziilor ne permite să constatăm că aceasta, în linii generale, conține prevederile necesare realizării unei asemenea participări.

Totodată, este de remarcat lipsa unei legi care ar reglementa mecanismul exercitării dreptului participativ și dreptului la inițiativa cetățenească. De asemenea, simpla recunoaștere a faptului că Republica Moldova dispune de un cadru legal în acest domeniu nu presupune în mod automat respectarea lui.

Cu părere de rău, aplicabilitatea cadrului legal este redusă, ce se explică prin necunoașterea, nerespectarea, precum și prin încălcarea frecventă a prevederilor acestuia. Altfel spus, sunt necesare măsuri de asigurare a realizării drepturilor de acces la informații, de petiționare, de participare la luarea deciziilor etc., începând de la familiarizarea populației cu drepturile constituționale, instruirea și reciclarea funcționarilor publici până la aplicarea unor sancțiuni riguroase pentru încălcarea acestor drepturi.

Lipsa transparenței, alături de alte curențe ale activității de reglementare, conduce la încrederea scăzută a societății în forța și importanța actelor normative. Absența consultărilor face ca normele să fie frecvent modificate sau înlocuite, lucru ce determină o accentuată instabilitate legislativă și nu oferă siguranța necesară cadrului legal existent în Republica Moldova. Aplicarea reală a principiului transparenței (care acoperă și procedurile, și garanțiile care privesc atât accesul la informații, cât și participarea la procesul de decizie) ar duce la o mai mare încredere în legi și reglementări, din moment ce ele au fost adoptate cu consultarea celor interesați. Încrederea în cadrul legal va avea ca rezultat un mai mare grad de respectare a legii, cu

consecințe pozitive asupra dezvoltării economice și a menținerii unor relații de cooperare între aparatul guvernamental și societate.

Transparența trebuie să devină o componenta esențială a instituțiilor publice, ea este mai curând o prevedere a legii, distanța dintre gradul actual de transparență al instituțiilor și obiectivele fixate prin lege fiind destul de însemnată.

În general, la nivel european cele 2 teme: accesul la informații și transparența sunt doar parțial reglementate, ținând mai degrabă de sfera națională de reglementare decât de cerințele de tratare unitară la nivelul tuturor statelor membre.

Capitolul 4 – „Instrumente juridice utilizate în procesul de realizare a dreptului persoanei la administrare” - este structurat în 5 subcapitole în care sunt analizate probleme ce vizează următoarele subiecte: reglementarea juridică a participării cetățenești la administrare prin intermediul reprezentanților săi; participarea cetățenească la actul de administrare prin accesul liber al persoanei la funcția publică; accesul la informațiile de interes public; participarea societății civile la procesul de luare a deciziilor.

Constituția Republicii Moldova în art. 60 stipulează că: „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului”, ceea ce înseamnă că Parlamentul trebuie să exprime voința întregului popor, ea găsindu-și obârșia în suveranitatea națională, în puterea poporului. În această calitate Parlamentul trebuie să reprezinte întreaga societate și nu o parte din ea.

Din prevederile Constituției reiese că din momentul delegării deputatului în Parlament, el urmează să activeze nu în interes propriu sau partinic, ci în numele poporului și pentru popor. De facto, noi ne ciocnim de realitatea că partidul de guvernământ, își îndeplinește doar programul său.

Cercetând problema reglementării juridice a participării persoanei la exercitarea puterii prin reprezentanți, nu putem să nu ne oprim asupra aspectului dreptului cetățeanului de a revoca reprezentanții aleși, dacă aceștia nu îndeplinesc speranțele și năzuințele poporului care i-au ales. Responsabilitatea în fața legilor este una din trăsăturile fundamentale ale regimurilor democratice. Este o obligație ce revine reprezentanților oficiali de a îndeplini îndatoririle corect și de a răspunde pentru modul în care își îndeplinesc atribuțiile și îndatoririle. Această abilitate se poate exprima prin: (a) răspunderea președintelui față de popor; (b)) răspunderea colectivă a miniștrilor dintr-un guvern față de Parlament; (c)) răspunderea deputaților față de alegătorii lor; (d) răspunderea funcționarilor publici pentru legalitatea deciziilor luate [192, p. 212].

Sistemul responsabilității ministeriale a devenit unul dintre principiile democrației în majoritatea statelor. El constituie fundamentul sistemelor de guvernământ democratice, sub toate cele trei aspecte ale sale: responsabilitatea politică, penală și civilă. Din păcate, pentru

guvernării din Republica Moldova adoptarea legii care să reglementeze propria răspundere nu este o urgență. Legislația Republicii Moldova nu reglementează tragerea la răspundere juridică (penală și civilă) a miniștrilor. „Or, astfel de prevederi trebuie să existe, după modelul statelor democratice, și să fie cuprinse într-o lege specială, care să reglementeze răspunderea ministerială pentru cele mai frecvente și periculoase fapte, săvârșite de miniștri în exercițiul funcției, să stabilească pedepse adecvate și o procedură deosebită, pentru ca aceștia să nu poată influența organele de anchetă și de judecată, având în vedere puterea și autoritatea de care dispun. În lipsa unei legi speciale, miniștrii, în caz de săvârșire a unei infracțiuni, poartă răspundere după regulile generale stabilite de legislația penală, fără a se ține cont de faptul că postul pe care îl ocupă persoana respectivă poate intimida organul de cercetare și anchetă penală” [165, p. 77].

Responsabilitatea miniștrilor este și necesară, pentru că prin intermediul ei se poate garanta respectarea legii de către aceștia. Spre regret, instituția contenciosului administrativ în țara noastră reglementează doar tangențial răspunderea miniștrilor. Pentru ca democrația să nu rămână o simplă declarație, legiuitorul trebuie să stabilească un sistem echitabil de răspundere a statului în fața cetățeanului și a cetățeanului în fața statului, în consens cu Constituția țării. În lipsa cadrului legislativ, reformele începute vor bate încă mult timp pasul pe loc. Guvernării nu se grăbesc să adopte legi care să reglementeze răspunderea lor față de cetățean. Responsabilitatea administrației, ca și legalitatea, sunt principii de bază determinate pentru buna guvernare și edificarea statului de drept [165, p. 78].

Republica Moldova se confruntă cu multiple probleme care sunt generate de o proastă pregătire a funcționarilor publici și a guvernanților, majoritatea cărora au fost formați profesional și mental în fostul regim, care și-a pus amprenta asupra caracterelor lor, și din aceste considerente se manifestă o tendință spre abuz de putere, protejarea intereselor personale, intereselor de grup, de partid.

În acest sens, sunt pline de adevăr afirmațiile precum că: „o administrație dotată cu mijloace materiale și financiare de mare valoare, dar încadrată cu funcționari nepregătiți profesional nu își poate îndeplini sarcinile, irosind zadarnic resursele care i-au fost puse la dispoziție”.

Pentru regimurile democratice liberul acces la funcția publică, egalitatea de șanse și meritul profesional au devenit pilonii de bază ai recrutării și promovării în funcții publice, mai ales în statele occidentale democratice (Franța, Marea Britanie) ca urmare a revoluțiilor burgheze și a instaurării și consolidării treptate a statului de drept.

Potrivit Constituției, art. 39, alin.(2) oricărui cetățean i se asigură, potrivit legii, dreptul la o funcție publică.

Sediul materiei în ceea ce privește regimul juridic al funcției publice și al funcționarului public din Republica Moldova se găsește în Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, și Hotărârea privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.158-XVI cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, fiind completate cu mai multe acte normative.

Statutul funcționarului public, comportamentul său profesional, este reglementat de Legea privind Codul de conduită a funcționarului public.

O abordare separată necesită și problema statutului persoanelor cu funcții de demnitate publică. Statutul juridic al persoanelor cu funcții de demnitate publică se regăsește în Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică.

Avantajul persoanei cu funcție de demnitate publică constă în faptul că ea poate fi asistată de un cabinet propriu, în condițiile legii. Statutul juridic, modul și temeiurile de încheiere și de încetare a contractului individual de muncă, drepturile, obligațiile, garanțiile sociale ale personalului din cabinetul propriu al demnitarului sunt stabilite în Legea cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică.

Democrația este de neconceput fără accesul liber al publicului la informații.

De fapt, Republica Moldova a trecut recent deja peste un deceniu de existență a unei legi speciale ce reglementează problema accesului la informație. Constatăm că acum unsprezece ani, la 11 mai 2000, a fost adoptată Legea privind accesul la informație, care creează cadrul legal pentru facilitarea informării, consultării și participării cetățenești, având drept scop crearea cadrului normativ general al accesului la informațiile oficiale; eficientizarea procesului de informare a populației și a controlului efectuat de către cetățeni asupra activității autorităților publice și a instituțiilor publice; stimularea formării opiniilor și participării active a populației la procesul de luare a deciziilor în spirit democratic.

Cât privește examinarea cauzelor de lezare a dreptului la acces la informație, pe lângă multiplele acte normative ce reglementează subiectul dat, legislație materială și procesuală, o atenție deosebită merită a fi acordată Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție Cu privire la examinarea cauzelor privind accesul la informațiile oficiale.

Pentru a finaliza ideea ce privește reglementarea autohtonă a problemei accesului la informație, trebuie să menționăm și faptul că Republica Moldova a ratificat în anul 1999 Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (Convenția de la Aarhus).

Organizațiile non-guvernamentale (ONG-urile) și societatea civilă organizată sunt în esență participanți la dezvoltarea și realizarea democrației și a drepturilor omului.

Societatea civilă cuprinde forme asociative de tip apolitic și care nu sunt părți ale unei instituții fundamentale a statului sau ale sectorului de afaceri. Astfel, organizațiile neguvernamentale - asociații sau fundații, sindicatele, uniunile patronale, sunt actori ai societății civile, care intervin pe lângă factorii de decizie, pe lângă instituțiile statului de drept pentru a le influența, în sensul apărării drepturilor și intereselor grupurilor de cetățeni pe care îi reprezintă.

Definiția cea mai simplă, direct și intuitiv evidentă, dar și cu cea mai mare valoare, este că societatea civilă reprezintă acel ansamblu de instituții neguvernamentale diverse, suficient de puternice pentru a contrabalansa statul și care, fără a-l împiedica să-și îndeplinească rolul de menținere a păcii și de a judeca imparțial cu privire la interesele majore, este totuși capabil să-l împiedice să domine și să atomizeze restul societății.

Se poate afirma că societatea civilă este simultan: a) *un domeniu al vieții sociale* reglementat de o anumită ordine legală, dar autonomă în raport cu statul, în care se manifestă spontan inițiativa voluntară a indivizilor și grupurilor umane în vederea satisfacerii intereselor, aspirațiilor private și de grup; b) *o diversitate de forme de organizare* (fundații, asociații, federații, organizații neguvernamentale etc.), prin care oamenii se exprimă public și încearcă să promoveze o gamă largă de interese, de la cele economice, culturale, educative, profesionale, până la cele civice și politice.

Cât privește Republica Moldova, societatea civilă se află în proces de tranziție spre o prezență instituțională durabilă în dezvoltarea națională și cea locală. Organizațiile societății civile (OSC) se afirmă tot mai vizibil ca partener plenipotențiar în colaborarea cu autoritățile publice și cu mediul de afaceri atât la nivel național, cât și pe plan local. Situația este influențată, pe de o parte, de profesionalismul, deschiderea și implicarea activă a OSC din diverse domenii în soluționarea problemelor cu care se confruntă statul, iar pe de altă parte, de necesitatea implementării standardelor europene care presupun o implicare activă a societății civile în procesul de luare a deciziilor.

La finele anului 2011 în Republica Moldova erau înregistrate peste 8000 de organizații neguvernamentale, cu diferite domenii de activitate, număr impunător care, la prima vedere, poate fi tratat drept indicator vizibil al gradului de participare a cetățenilor. Din acest număr însă doar o mică parte sînt organizații active, majoritatea activînd în localități urbane și concentrîndu-și eforturile în special asupra problemelor de importanță națională, mai puțin asupra celor de importanță locală. OSC nu sînt finanțate de către stat, depinzînd astfel de resurse financiare alternative, în special din partea donatorilor internaționali.

În concluzie, ținem să menționăm următoarele:

Considerăm drept o necesitate stringentă elaborarea și adoptarea Legii responsabilității ministeriale, în concordanță cu principiile statului democratic și de drept.

Este necesară înființarea unui organ de specialitate al administrației publice centrale – Agenția Națională a Funcționarilor Publici, în vederea creării și dezvoltării unui corp de funcționari publici profesionist, stabil și imparțial.

Se cere elaborarea și implementarea unui Ghid privind recrutarea și promovarea funcționarilor publici, care ar oferi îndrumări cu caracter general privind procesul de recrutare, selecție și promovare din administrația publică și aplicarea prevederilor actelor normative ce reglementează acest proces.

De rând cu directivele europene în domeniu (Directiva 2001/42 privind Evaluarea Efectelor asupra Mediului a unor planuri și programe, numită Directiva SEA și Directiva 2003/35/EC privind participarea publică la elaborarea unor planuri și programe cu consecințe asupra mediului și pentru amendarea prevederilor privind participarea publică și accesul la justiție din cadrul Directivelor 85/337/EEC și 96/61/EC.), considerăm că pentru Republica Moldova, este oportună examinarea și transpunerea în sistemul legislației naționale a Regulamentului CE 1367/2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor *Convenției de la Aarhus* privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului.

Procesul participativ din Republica Moldova este influențat negativ de un șir de factori, inclusiv insuficiența de informații, lipsa abilităților corespunzătoare, numărul restrâns a tehnicilor de participare utilizate.

De remarcat, că un domeniu puțin exploatat este cel al campaniilor de advocacy și lobby. Acestea se vor face în noul context al descentralizării administrației publice locale. Organizațiile nonguvernamentale pot să propună autorităților locale proiecte care să vizeze dezvoltarea capacității de gestionare a resurselor locale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetările științifice efectuate de autor în materia realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept permit de a conchide următoarele:

1. Studii juridice consacrate problemei participării cetățenești, transparenței decizionale și accesului la informație în Republica Moldova sunt puține, iar cele existente nu acoperă întreaga gamă de subiecte ce țin de realizarea dreptului persoanei la administrare.

2. Deși Republica Moldova a întreprins un șir de activități complexe privind transparența instituțională a structurilor guvernamentale, eficientizarea colaborării cu societatea civilă, elaborarea și perfectarea unor acte normative, constatăm faptul că aplicarea Legii privind accesul la informații și Legii privind transparența în procesul decizional rămâne a fi problematică, mai ales la nivel municipal, raional, local.

3. Problemele realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept sunt prin natura lor, trebuie să recunoaștem, infinite, precum este infinit și procesul de perfecționare a unui organism social, a unor relații sociale, cum sunt dreptul și cadrul de participare a cetățenilor la administrare a treburilor societății.

4. Republica Moldova are nevoie de o reformă electorală fundamentală, lucru care poate fi realizat doar utilizând experiența statelor din Uniunea Europeană în domeniul dreptului electoral, care deși nu este lipsit de anumite lacune, iar uneori, chiar contestat, este unul avansat.

5. Realizarea democrației participative prin introducerea votului obligatoriu în interiorul statelor Uniunii Europene este o problemă controversată, însă având în vedere absenteismul electoral din Republica Moldova considerăm că în contextul unei reforme electorale, ar putea fi propusă introducerea unor elemente de vot obligatoriu.

6. Problema deschiderii administrației publice către cetățenii și, mai bine spus, a definirii unei relații constante și transparente cu aceștia, cu alți factori interesați și cu membrii societății civile de tip asociativ, este una de substanță, având în vedere că afectează raporturile esențiale între administrație și cetățeni - beneficiarii ei finali.

7. Punerea în aplicare a democrației participative, a realizării dreptului persoanei la administrare la nivel local de către autoritățile publice constituie premisa dezvoltării unor parteneriate durabile pe plan local și contribuie, în același timp, la implementarea mai facilă a deciziilor luate, la creșterea legitimității și a transparenței autorităților locale, creând o comunitate activă și informată.

8. Punerea în aplicare a modelului participativ la elaborarea politicilor publice, prin metodele și tehnicile pe care le presupune, are efecte pozitive asupra eficienței managementului

serviciilor publice la nivel local.

9. În cadrul legislativ național în domeniul participării publicului la procesul decizional se atestă o supra-reglementare de texte în domeniul consultării publice, iar în mediul rural participarea cetățenească și consultarea publică este aproape inexistentă.

10. Problematika realizării dreptului persoanei la administrare este încă la început în democrația de tranziție din Republica Moldova și este încă privită cu suspiciune și neîncredere, nu este suficient cunoscută nici de cetățeni nici de guvernanți.

11. Aplicarea efectivă și eficientă a principiului participării cetățenești necesită un efort concertat de mediatizare și de formare a unei culturi a realizării drepturilor menționate, care să rezulte în:

- 1) mai multa transparență și deschidere din partea autorităților publice;
- 2) mai mult interes, implicare și angajament față de asumarea co-deciziei și co-responsabilității în rezolvarea problemelor locale din partea cetățenilor.

12. Participările cetățenești organizate de autoritățile publice nu par orientate către rezultat, ci par mai degrabă eforturi de a aplica proceduri care nu și-au găsit un loc prea clar în funcționarea instituției. Astfel, deși administrația publică este deschisă, cel puțin la nivel declarativ, ea:

- 1) nu are suficiente resurse și nu știe să organizeze procesul;
- 2) nu știe pe cine să cheme la consultări pentru participare publică, ce să facă cu input-ul.

13. Procesul participativ din Republica Moldova este influențat negativ de un șir de factori, inclusiv insuficiența de informații, lipsa abilităților corespunzătoare, numărul restrâns a tehnicilor de participare utilizate.

14. Pentru a beneficia de rezultatele participării publice nu este suficient de a cunoaște principiile și de a se implica în acest proces sub diferite forme și la diferite niveluri. Un rol deosebit îl are organizarea, administrarea și monitorizarea acestui proces, care poate fi realizată cu succes în baza parteneriatelor autorităților publice cu ONG-urile și sectorul de afaceri.

În baza celor relevate mai sus în plan aplicativ:

1. Se recomandă:

1) Integrarea participării cetățenești și a consultării publicului în practicile curente ale administrației, eventual prin includerea unor proceduri clare și adecvate în regulamentele de organizare și funcționare a instituțiilor, având ca consecință o bugetare adecvată a resurselor (inclusiv a timpului) și ar face ca realizarea dreptului persoanei la administrare să nu mai pară o „muncă în plus” sau un favor făcut cetățenilor.

2) Realizarea și transmiterea de către autoritățile administrației publice a unor rapoarte post-consultare din care să reiasă modul în care opiniile factorilor interesați și participarea

cetățenească au fost integrate în procesul decizional.

3) Extinderea la nivelul tuturor primăriilor municipale și orășenești a sistemelor informaționale automate de relații cu publicul, iar la nivelul primăriilor comunale a centrelor de informare pentru cetățeni.

4) Înființarea unei autorități administrative centrale – Agenția Națională a Funcționarilor Publici, în vederea creării și dezvoltării unui corp de funcționari publici profesionist, stabil și imparțial.

5) Crearea de subdiviziuni (specialiști) responsabile de relațiile cu publicul (în cazul în care aceste servicii nu pot fi create – concesiunea prestării acestor servicii către ONG locale).

6) Familiarizarea publicului cu tehnicile/formele de participare la procesul decizional prin intermediul training-urilor și seminarelor despre aspectele democrației participative organizate de comun cu ONG specializate.

2. Se propune de lege ferenda:

1) Introducerea **instituției votului obligatoriu** ca măsură de combatere a absenteismului electoral și de mobilizare civică a cetățenilor:

Art. I. - Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.94 (Monitorul Oficial 1, 12.08.1994) se modifică și se completează după cum urmează:

articolul 38 alin. (2) se completează după cuvintele „stabilit de lege” cu sintagma „Exercitarea dreptului de vot constituie o datorie civică.”

în articolul 61 alin. (2) va avea următorul cuprins: „(2) Exercitarea dreptului de vot la alegerile Parlamentului este obligatorie. Derogările, sancțiunile, modul de organizare și de desfășurare a alegerilor Parlamentului sunt stabilite prin legi organice.”

Art. II. - Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008 (Monitorul Oficial 3-6/15, 16.01.2009) se completează cu un articol nou:

„Articolul 51¹. Absenteismul electoral

(1) Acțiunile (inacțiunile) persoanei, care nu-și exercită dreptul de vot în alegerile Parlamentului fără motive întemeiate

se sancționează cu amendă de la 15 la 25 de unități convenționale.

(2) Săvârșirea repetată a unei contravenții, prevăzute la alin.(1) de către o persoană sancționată contravențional pentru aceste contravenții

se sancționează cu amendă de la 25 la 35 de unități convenționale.”

Art. III. - Codul electoral nr. 1381 din 21.11.97 (Monitorul Oficial 81/667, 08.12.1997) se modifică și se completează după cum urmează:

articolul 7 va avea următorul cuprins:

„(1) Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului pentru a-l împiedica să-și exprime voința în mod independent, inclusiv să voteze contra tuturor candidaților.

(2) Exercițarea dreptului de vot constituie o datorie civică.”

articolul 73 se completează cu un alineat nou: „(3) Exercițarea dreptului de vot la alegerile Parlamentului este obligatorie. Derogările, sancțiunile, modul de organizare și de desfășurare a alegerilor Parlamentului se stabilesc de prezentul Cod și de alte legi organice.”

2) Armonizarea statutului juridic al ONG-urilor la Codul de bune practici pentru participarea civilă la procesul de luare a deciziilor, adoptat de Conferința ONG-urilor internaționale în sesiunea din 1 octombrie 2009 prin modificarea și completarea Hotărîrii Parlamentului pentru aprobarea Concepției privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă nr. 373 din 29.12.2005 (Monitorul Oficial 5-8/55, 13.01.2006) prin expunerea punctului 2 în următoarea redacție:

„2. PRINCIPII

2.1. Organizațiile societății civile și Parlamentul trebuie să acționeze în baza următoarelor principii comune:

a) **participare**, care presupune acumularea și canalizarea punctelor de vedere ale membrilor organizațiilor societății civile, ale grupurilor de utilizatori și ale cetățenilor în cauză; procesele de participare sunt deschise și accesibile, bazate pe parametri conveniți pentru participare;

b) **încredere** sau interacțiunea onestă între organizațiile societății civile și Parlament pentru atingerea obiectivului comun - îmbunătățirea vieților oamenilor;

c) **responsabilitate și transparență** ceea ce necesită deschidere, responsabilizare, claritate, responsabilitate și transparență atât din partea organizațiilor societății civile, cât și din partea Parlamentului în toate etapele;

d) **independență** - organizațiile societății civile trebuie să fie recunoscute drept organisme libere și independente în ceea ce privește obiectivele, deciziile și activitățile acestora. Ele au dreptul să acționeze independent și să pledeze pentru poziții diferite față de Parlament.”

3) Abrogarea Hotărîrii Guvernului nr.72 din 25 ianuarie 2000 despre aprobarea Regulamentului privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu este întocmit în scopul implementării Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 346-XIV din 7 aprilie 1999.

4) Transpunerea în legislația națională a Regulamentului (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la

informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului prin adoptarea hotărârii de Guvern corespunzătoare.

Pentru aprofundarea studierii problemei de cercetare propuse în cadrul prezentei teze de doctorat intenționăm în continuare să efectuăm cercetări prospective în cadrul cărora vom analiza realizarea drepturilor cetățenilor străini și apatrizilor la administrare într-un stat de drept.

Devine imperativ ca în studiile ulterioare în domeniul dreptului constituțional să fie incluse și oglindite pe larg problemele, care facilitează realizarea dreptului persoanei la administrare. Este vorba, cu precădere de: conceptul de administrare, de participare cetățenească; accesul la informații; rolul și locul societății civile etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Bantuș A. Aspecte politico-juridice privind democrația locală în Republica Moldova și participarea cetățenilor. În: Aspecte juridice ale societății civile: realități și perspective. Mater. ale conferinței teoretico-științifice internaționale, 26-27.02.2003. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003, p. 103-105.
2. Cârnaț T. Instituția avocatului parlamentar din Republica Moldova. (Cercetată în aspect comparat). Autoref. tezei doctor în drept. Chișinău, 2001, 24 p.
3. Cârnaț T. Drept constituțional. Ediția a II-a (revăzută și adăugată). Chișinău: Print-Caro, 2010, 514 p.
4. Cârnaț T., Cârnaț M. Protecția juridică a drepturilor omului. Chișinău: Reclama, 2006. 382 p.
5. Costachi Gh. Statul de drept: între teorie și realitate. Chișinău: S.n., 2000, 244 p.
6. Costachi Gh. Importanța alegerilor democratice pentru statul de drept. În: Legea și viața, 2006, nr. 2, p. 4-9.
7. Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Vol. I. București: Lumina Lex, 2000, 416 p.
8. Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar. Vol. II București: Lumina Lex, 2000, 368 p.
9. Drăganu T. Introducere în teoria și practica statului de drept. Cluj-Napoca: Dacia, 1992, 222 p.
10. Duculescu V., Călinoiu C., Duculescu G. Drept constituțional comparat. București: Lumina Lex, 1996, 584 p.
11. Guceac I. Curs elementar de drept constituțional, Vol. II, Chișinău: F.E.P. Tipografia Centrală, 2004, 496 p.
12. Guceac I. Drept electoral. Chișinău: Tip. Centrală, 2005, 266p.
13. Guțuleac V., Balmuș V. Problemele administrării de stat. Sub red. șt. prof. Gh. Costachi. Chișinău: Fundația Draghiștea, 2002 308 p.
14. Mocanu V., Macarie, M. Cauzele sociale ale absenteismului alegătorilor în municipiul Chișinău. În: Probleme actuale ale științelor socio-umane în condițiile integrării europene. Mater. ale conferinței teoretico-științifice internaționale 28.01.2006. Chișinău, 2006, p.670-671.
15. Popa V. Drept parlamentar. Chișinău: ULIM, 1999, 231 p.
16. Popa V. Dreptul public. Chișinău: Editura AAP, 1998, 460 p.
17. Popa V., Munteanu I., Mocanu V. De la centralism spre descentralizare. Chișinău: Cartier administrativ, 1998, 219 p.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

Articole publicate în reviste naționale:

1. Scripnic V. Asigurarea dreptului de vot și a dreptului de a fi ales. În: *Legea și viața*, nr.3, 2007, p. 40-43, 0,3 c.a.
2. Скрипник В. Ответственность государства и его органов перед гражданами. В: *Закон и Жизнь*, № 3, 2007, с. 56-58, 0,3 а.л.
3. Scripnic V. Reglementarea juridică a participării cetățenilor la administrare prin intermediul reprezentanților lor. În: *Legea și viața*, nr. 3, 2012, p.56-58, 0,50 c.a.

Materiale ale conferințelor naționale și internaționale:

4. Scripnic V., Guceac, I. Etapa contemporană a constituționalismului în Republica Moldova și unele tendințe în procesul de evoluție a acestui proces. În: *Dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova la etapa actuală. Materialele conferinței internaționale științifico-practice din 22-23.09.2004*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 983-987, 0,4 c.a.
5. Скрипник В. Право на управление и ответственность должностных лиц. În: *Конституционно-развитие Республики Молдова на современном этапе. Материалы международной научно-теоретической конференции 22-23.09.2004*. Кишинев: Типografia Centrală, 2004, с. 1053-1054, 0,2 а.л.
6. Скрипник В. Проблемы свободы и ответственности гражданина в осуществлении его право на управление. În: *Конституционно-развитие Республики Молдова на современном этапе. Материалы международной научно-теоретической конференции 22-23.09.2004*. Кишинев: Типografia Centrală, 2004, с. 491-493, 0,2 а.л.
7. Скрипник В. Роль гражданина в управлении делами государства. În: *Проблемы развития рыночной экономики в правовом государстве. Матер. междуна. научно-теоретической конференции 17-18.12.2004 г. Бэлць, Кишинев: Типografia Centrală, 2005, с. 427-428, 0,2 а.л.*
8. Scripnic V. Scurt istoric al sistemelor electorale. În: *Probleme actuale ale științelor socio-umane în condițiile integrării europene. Materiale ale conferinței teoretico-științifice internaționale 28.01.2006*. Chișinău, 2006, p. 294-295, 0,3 c.a.
9. Scripnic V. Unele considerații privind obligativitatea votului. În: *Probleme actuale ale științelor socio-umane în condițiile integrării europene. Materiale ale conferinței teoretico-științifice internaționale 28.01.2006*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, p. 435-436, 0,3 c.a.
10. Scripnic V. Transparența decizională în administrația publică a Republicii Moldova în contextul integrării în Uniunea Europeană. În: *Teoria și practica administrării publice. Materiale ale conferinței teoretico-științifice internaționale din 24.05.2011*, p. 55-57, 0,2 c.a.
11. Scripnic V. Электронное голосование как способ обеспечения избирательного права граждан. În: *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept. Conferință științifică internațională consacrată jubileului de 70 de ani al prof.univ. Gh. Costachi din 03.05.2011*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 405-413, 0,6 c.a.
12. Scripnic V., Pînzaru T. Participarea civico-politică și responsabilizarea socială pentru guvernarea democratică, cetățenia activă în perspectiva integrării europene. În: *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept. Conferință științifică internațională consacrată jubileului de 70 de ani al prof.univ. Gh. Costachi din 03.05.2011*, Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 178-187, 0,45 c.a.

ADNOTARE

Scripnic Veaceslav, Problemele realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept (studiu juridico-comparativ), teză de doctor în drept, Chișinău, 2012

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 278 de titluri, anexe, 136 pagini text de bază.

Numărul de publicații la tema tezei. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări.

Cuvinte-cheie: dreptul la administrare, drept de vot, dreptul de a fi ales, vot obligatoriu, absenteism electoral, participare cetățenească, transparență decizională, democrație participativă, administrație publică, funcție publică.

Domeniul de studiu: drept constituțional

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în studierea complexă comparativă a problemelor de realizare a dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept. Iar cele mai

importante obiective sunt: a analiza cercetările științifice actuale ce vizează realizarea dreptului

persoanei la administrare într-un stat de drept; a supune unui studiu complet aspectul normativ al

problemei realizării dreptului persoanei la administrare și evidențierea lacunelor în acest

domeniu în legislația autohtonă; a prezenta stadiul actual al democrației reprezentative în

Republica Moldova, fiind analizate probleme privind asigurarea dreptului de vot și de a fi ales; a

examina mecanismul de exercitare a dreptului de vot în cadrul Uniunii Europene; a evidenția reglementările juridice privind votul obligatoriu în unele state; a analiza cauzelor absenteismului

electoral și a supune unei analize comparative problema realizării democrației participative în

cadrul unor state din Uniunea Europeană și SUA; a cerceta conceptul și accepțiunea

fenomenului participării cetățenești la actul de administrare și importanța sa pentru edificarea unei democrații funcționale și participative; a examina stadiul actual al stării transparenței decizionale în Republica Moldova; a examina cadrul juridic de aplicare a legislației în domeniul accesului la informațiile de interes public și al participării cetățenești la procesul decizional; a evidenția rolul societății civile și modalitățile de participare a ei la procesul de luare a deciziilor.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei constă în faptul că ea este axată pe studiul teoretico-practic al realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept, fiind printre primele lucrări de acest gen. Elemente de noutate pot fi regăsite și în conținutul concluziilor și recomandărilor formulate de autor și care pot aduce îmbunătățiri cadrului normativ actual în materia asigurării dreptului persoanei la administrare, pot, în ultimă instanță să contribuie la compatibilizarea legislației Republicii Moldova cu bunele practici și actele normative ale Uniunii Europene în materie.

Problema științifică importantă soluționată a prezentei lucrări constă în relevarea dimensiunii complexe a realizării dreptului persoanei la administrare într-un stat de drept printr-o abordare sistemică și multi-aspectuală.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele științifice obținute în cadrul prezentei lucrări pot servi ca suport științifico-practic pentru organizațiile nonguvernamentale și decidenții sociali din administrația publică centrală și locală de orice nivel, în procesul de instruire juridico-profesională și formare profesională continuă, la popularizarea cunoștințelor juridice, în procesul de cercetare științifică etc.

Implementarea rezultatelor științifice ale prezentei lucrări ar aduce îmbunătățiri reale protecției drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor, ar impulsiona participarea cetățenească și ar institui o democrație participativă veritabilă.

РЕЗЮМЕ

Скрипник Вячеслав,

Проблемы реализации права личности на управление общественными делами в правовом государстве (сравнительно-правовой анализ), докторская диссертация, Кишинэу, 2012

Структура диссертации: введение, 4 главы, заключение и рекомендации, 278 наименований библиографии, приложения, 136 страниц основного текста.

Результаты опубликованы в 12 научных работах.

Ключевые слова: право на управление, право избирать, право быть избранным, обязательное голосование, избирательный абсентеизм, гражданское участие, транспарентность в процессе принятия решений, партиципативная демократия, публичная администрация, публичная должность.

Область исследования: конституционное право

Цель и задачи исследования. Целью диссертационной работы является комплексное, сравнительно-правовое исследование проблем реализации права личности на управление общественными делами в правовом государстве.

Наиболее важными являются следующие задачи:

анализ существующих научных исследований касающихся реализации права личности на управление общественными делами в правовом государстве; наиболее полное изучение нормативного аспекта проблемы реализации права личности на управление и выявление недостатков отечественного законодательства в данной области; оценить современный уровень партиципативной демократии в Республике Молдова, анализируя проблемы обеспечения права избирать и быть избранным; рассмотреть механизм реализации права избирать в Европейском Союзе; выявить правовое регулирование обязательного голосования в некоторых государствах; анализировать причины избирательного абсентеизма и подвергнуть сравнительно-правовому анализу проблему гражданского участия в некоторых государствах Европейского Союза и США; исследовать содержание и приемлемость гражданского участия в процессе принятия управленческих решений и его значение для построения функциональной и партиципативной демократии; рассмотреть современный уровень транспарентности принятия решений в Республике Молдова; рассмотреть правовое обеспечение доступа к информации, представляющей публичный интерес и гражданского участия в процессе принятия управленческих решений; выделить роль гражданского общества и способы его участия в процессе принятия управленческих решений.

Научная новизна и оригинальность исследования обусловлена ее направленностью на комплексное, всестороннее изучение реализации права личности на участие в управлении общественными делами в правовом государстве как непосредственно, так и через своих представителей, будущи одной из первых работ такого рода. Элементы новизны носят научные выводы и предложения, сделанные автором, принятие которых позволило бы улучшить текущую нормативную базу по обеспечению права управления в конечном счете, гармонизации законодательной базы Республики Молдова с практикой и нормативными актами Европейского Союза.

Решенная научная задача состоит в определении комплексного характера проблемы реализации права личности на участие в управлении общественными делами в правовом государстве в контексте системного и всестороннего подхода.

Теоретическая и практическая значимость работы. Результаты, полученные в ходе научного исследования, могут служить в качестве научно-практического вспомогательного материала для неправительственных организаций и

ответственных лиц центральной и местной публичной администрации любого уровня в процессе профессионального юридического обучения и непрерывного профессионального повышения квалификации, в популяризации правовых знаний, в процессе научных исследований и т.д.

Внедрение научных результатов настоящей работы позволит добиться реального улучшения реализации и защиты конституционных прав и свобод граждан, способствовать участию граждан в управлении общественными делами, усовершенствовать защиту конституционных прав и свобод граждан.

ANNOTATION

Scripnic Veaceslav, The problems of realization of the person's right to govern in a state of law (legal and comparative analysis), Doctor in Law thesis, Chisinau, 2012

Thesis structure: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 278 titles, appendixes, 136 pages of basic text.

Number of publications on the thesis topic. Conclusions and statements have been published in 12 scientific papers.

Key-words: right to govern, electoral rights; mandatory vote; electoral absenteeism; civil participation, transparent decision, participative democracy, public administration, public function.

The field of study: Constitutional Law

The Goal and the objectives of the thesis. The main purpose of the thesis consists in a complex study of regulations and practices concerning the way of realization of person's right to govern in a state of law. The most important objectives are: to analyze current scientific research which provides the realization of the person's right to govern in a state of law; to study completely the normative aspect of the implementation of the person's right to govern and to highlight the national legislation gaps in this field; to present the current stage of representative democracy in Republic of Moldova, being under analysis the problems regarding electoral rights in European Union; to highlight juridical regulation on mandatory vote in other countries; to analyze the causes of electoral absenteeism and to submit a comparative study of participative democracy realization in the frame of European Union and USA; to investigate the concept and sense of civil participation's right to govern and its relevance in building a participative and functional democracy; to investigate current situation of decisional transparency in Republic of Moldova; to investigate the legal framework of legislation in domain of access to the information of public interest and of citizen participation in decision process; to mention the role of civil society and the ways of its participation to the decision process.

The scientific novelty and originality of obtained results is that it is based on the theoretical and practical study of the implementation of person's administration rights in a state of law, being among the first works of this kind. Elements of novelty may be found in the context of conclusions and recommendations realized by the author in the domain of person's right to govern, and ultimately to harmonize Moldova's laws with good practices and regulations of the European Union.

The main scientific solved problem of this thesis is the systemic and multi-aspectual approach to the scientific issues of every person's right to govern in a state of law.

Theoretical and practical significance of the thesis. The present thesis can become a useful scientific and practical support for non-governmental organizations and social policymakers within central and local public administration at any level, in the juridical and professional educational training and long-term professional learning, for the popularization of juridical knowledge and in the process of scientific research.

Implementation of the scientific results. The implementation of recommendations would bring real improvements to citizens law's protection and constitutional freedom, would boost citizen participation and would establish a real participative democracy.

SCRIPNIC VEACESLAV

**PROBLEMELE REALIZĂRII DREPTULUI PERSOANEI LA
ADMINISTRARE ÎNTR-UN STAT DE DREPT**

(studiu juridico-comparativ)

**Specialitatea: 12.00.02 – Drept public (constituțional); organizarea și
funcționarea instituțiilor de drept**

AUTOREFERAT

al tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 28.05.2012

Hîrtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 1,0

Formatul hîrtie 60x84 1/16

Tirajul 60 ex.

Comanda nr. 65

Centrul Poligrafic al USM,
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2012